

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1364 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMBIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Vзаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратабай Аvezимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятлова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish	100
Musyeva Shoira Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modellashirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dildfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abduxamid Abdumalikovich	
Urban farming	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	
Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdug'aniyev Abdulaziz Alisher o'g'li	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	

Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Ma'mura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
O'zbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida ba'zi mulohazalar (Qozog'iston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
O'zbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga o'tish yo'nalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip o'g'li	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari.....	211
Xo'janova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda iste'molchilar xulq-atvoriga ta'sirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitora Shuxratjon qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini o'ziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari.....	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bog'liq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos o'g'li	
Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	

Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmajjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию	
Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием	
в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymammatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической	
отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций	
коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries	
and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilduza Dilshodbekovna	
Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	

Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	
Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarining investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari	618
Imomaliyeva Mohizoda, Rahmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризоевна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi.....	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	
Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшох Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Difuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javliyev Nuriddin Bektimir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	

Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Khoidarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish.....	902
Oblomurov Narzullo Naimovich, Shavkatov Navruzbek Shavkatovich	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriiddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	

Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati.....	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyrovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlari	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	

Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abduljalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarning huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari.....	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati.....	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Mexirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili.....	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish.....	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari.....	1232
Raxmanov Iloxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике.....	1242
Рафиева Зарина Хусановна	

Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production.....	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari.....	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari.....	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati.....	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi.....	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами.....	1295
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1298
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	
Внедрение цифровой трансформации высших учебных заведений.....	1302
Кучаров Абдор Сабирижанович, Абдурахмонов Абдумалик Абдурашидович, Набиева Нилуфар Наби қизи	
Mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi	1310
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari.....	1319
Davronov Saxobiddin Faxriddinovich	
O'zbekistonda suv zaxiralaridan foydalanishning retrospektiv tahlili	1324
Axmedov Sayfullo Normatovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojlanishida to'lov tizimlarining o'rni	1334
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li, Rizayev Anvar Baxtiyorovich	
Fostering Entrepreneurship and Enhancing Women's Employment: The Uzbekistan Perspective	1338
Kholiyorova Shokhista	
Zamonaviy soliq tizimlarining amal qilish xususiyatlari	1341
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
Mamlakatimizda tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari	1347
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanishida hayot sug'urtasining o'rni	1352
O. Jono'zoqov	
Sanoatda resurs tejamliligini ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishish	1358
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	

MAMLAKATIMIZDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI TIZIMNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI

Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti doktoranti

Annotatsiya: Ilmiy maqola mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi tahlil qilingan. Tahlil 2017–2022-yillardagi statistik ma'lumotlarni qamrab olgan va unda yirik banklar sifatida O'zmilliybank AJ va O'zsanoatqurilishbank ATB va kichik banklar sifatida XAB Trastbank hamda ATB Turonbanklar tanlangan. Tahlil natijalariga ko'ra, yirik banklarda muomalaga chiqarilgan plastik kartalar sonining o'rnatgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soniga nisbati katta bo'lgan bo'lsa, aksincha kichik banklarda bu ko'rsatkich pasayib borgan. Shundan kelib chiqqan holda, kichik banklar masofaviy bank xizmatlari bozorida o'rnini yuksaltirish uchun to'lov terminallarini, bankomatlarini hamda infokiosklarini ko'paytirishga o'rinishmoqda.

Kalit so'zlar: bank xizmatlari, masofaviy bank xizmatlari, bank tizimi, plastic karta, onlayn banklar.

Abstract: The scientific article analyzes the development trend of the system providing remote banking services in our country. The analysis covered statistical data for 2017-2022 and selected Uzmiliiybank JSC and Uzsanoatqurilishbank JSC as large banks, and PJSC Trustbank and JSC Turonbanklar as small banks. According to the results of the analysis, the ratio of the number of bank cards issued into circulation in large banks to the number of installed POS-terminals, ATMs and Self-Service Kiosks was higher, while in small banks this indicator decreased. Based on this, small banks are trying to increase the number of installed POS-terminals, ATMs and Self-Service Kiosks in order to increase their position in the market of remote banking services.

Key words: banking services, innovative banking services, developing countries, digital payments, online banking.

Аннотация: В научной статье анализируются тенденции развития системы дистанционного банковского обслуживания в нашей стране. В ходе анализа были охвачены статистические данные за 2017-2022 годы и выбраны АО "Узмиллийбанк" и АО "Узсаноатқурилишбанк" в качестве крупных банков, а также ПАО "Трастбанк" и АО "Туронбанклар" в качестве мелких банков. По результатам анализа соотношение количества выпущенных в обращение банковских карт в крупных банках к количеству установленных POS-терминалов, банкоматов и киосков самообслуживания было выше, тогда как в мелких банках этот показатель снизился. Исходя из этого, небольшие банки стараются увеличить количество установленных POS-терминалов, банкоматов и киосков самообслуживания, чтобы усилить свои позиции на рынке ДБО.

Ключевые слова: банковские услуги, инновационные банковские услуги, развивающиеся страны, цифровые платежи, онлайн-банкинг.

KIRISH

Moliyaviy va kredit bozorining ekotizimi o'zgarish holatida Fintechning yangi ishtirokchilari doimiy ravishda bozorga kirib bormoqda, an'anaviy moliyaviy xizmatlar provayderlari esa ilg'or texnologiyalarni raqamlashtirish va o'sib borayotgan iste'molchilar talabiga moslashishga harakat qilmoqdalar. Raqobat nuqtai nazaridan, an'anaviy moliya institutlari va fintech kompaniyalari hamkorlik uzoq muddatli o'sishning eng yaxshi yo'li bo'lishi mumkinligini tushunishadi. Bank sektori va Fintech o'rtasidagi hamkorlik ko'plab hamkorlik imkoniyatlarini buzadigan muayyan murakkabliklarga ega. Muvaffaqiyatli hamkorlik ko'p jihatdan an'anaviy moliya institutlarining quyidagi sohalarida barqaror muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan sheriklikka nomzodlarning xususiyatlarini aniqlash qobiliyatiga bog'liq bo'ladi: odamlar, biznes, moliya, texnologiya, xavflarni boshqarish ^[1].

Banklarning fintech kompaniyalari bilan hamkorligining muvaffaqiyati mijozlar tajribasini yaxshilash hamda operatsion xarajatlarni kamaytirish maqsadida bir-birlarining kuchli va zaif tomonlarini tushuna oladigan tashkilotlarga bog'liq. Ushbu hamkorlik Google, Amazon, Facebook va Apple (gafa) kabi kompaniyalar yoki Alibaba va Tencent kabi kompaniyalar tomonidan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan yanada kuchli raqobat tahdididan pozitsiyalarni himoya qilish uchun shaxsiylashtirish, tezlik, kontekstual va uzluksiz yetkazib berish darajasini ta'minlay oladimi yoki yo'qmi, muhimroq bo'lishi mumkin.

Fintech kompaniyalari tomonidan yangi raqobatning ta'siri tufayli moliya institutlariga bosimning asosiy omillarini ajratib ko'rsatish mumkin:

- **Yangi biznes modeli.** Fintech kompaniyalarining paydo bo'lishi peer-to-peer (P2P) to'lovlar va kreditlash, kraudsorsing yechimlari, ijtimoiy media skoring modellari va moliya bozoriga ta'sir ko'rsatadigan boshqa innovatsiyalar kabi yangi biznes modellarining paydo bo'lishini o'z ichiga oldi.
- **Tezlik va samaradorlik.** Ommaviy ishlov berish va oylik yangilanishlar bilan mavjud bo'lgan sanoat uchun fintech kompaniyalari tomonidan taqdim etilgan tezlik va arzonlik tarqatish, yetkazib berish va innovatsiyalarga bosim o'tkazmoqda. Haqiqiy vaqtda yangilanishlar, proaktiv ogohlantirishlar va tezkor innovatsiyalar mijozlar tajribasini yaxshilashning ajralmas qismidir.
- **Oshkoralik (shaffoflik).** Raqamli va iste'molchilarga qaratilgan taklif bilan fintech kompaniyalari an'anaviy bank tashkilotlariga qaraganda ancha past xarajat tuzilmasiga ega. Bu ko'pchilik fintech kompaniyalariga xizmatlarni ancha arzon narxlarida taklif qilish va narxlarini aniq ko'rsatish imkonini beradi.
- **Shaxsiylashtirish.** Raqamli tashkilotlar Amazon tomonidan qo'llaniladiganlarga o'xshash shaxsiylashtirilgan yechimlarni taqdim etish uchun ko'proq mos keladi. Mijoz ma'lumotlariga ega bo'lishiga qaramay, eski tashkilotlarga bosim ushbu tushunchalarni iste'molchiga shaxsiylashtirilgan va kontekstli yechimlar shaklida qo'llash imkonini beradi.
- **Marja bosimi va komissiyalar.** Fintech kompaniyalari banklar, filiallar va eski "back ofis" jarayonlari bilan bog'liq qat'iy xarajatlarga nisbatan xarajatlarni kamaytiradigan eski infratuzilmaga ega emaslar. Avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va robotlashtirilgan jarayonlarni avtomatlashtirishning joriy etilishi yuk tashish xarajatlari bo'shlig'ini yanada kengaytirdi.
- **Prognozli modelashtirish.** Ko'pgina fintech firmalarining markazida ko'pchilik mavjud tashkilotlarda kamroq tarqalgan razvedka va tahlil vositalaridan foydalanish qobiliyati yotadi. Bu fintech kompaniyalariga mijozlar profili va xatti-harakatlari asosida takliflar va aloqalarni maqsadli qilish va shaxsiylashtirish imkonini beradi.
- **Raqamli taqsimot.** Fintech kompaniyalarining o'sishi amaldorlarni mahsulot va xizmatlarni taqsimlashni qayta ko'rib chiqishga majbur qildi. "Doimiy ishlaydigan" raqamli quurilmalarning quvvati va arzonligidan foydalangan holda, fintech kompaniyalari dizaynning soddaligi va iste'molchilar tobora ko'proq kutayotgan kontekstuallik kuchini ta'kidlamogda.

Xizmat ko'rsatilmagan / yetarlicha xizmat ko'rsatilmagan segmentlarga kirish, arzonroq tuzilma bilan fintech kompaniyalari klassik bank tashkilotlari uchun noqulay bo'lgan bozor segmentlariga qulay va arzon xizmatlarni taqdim etishlari mumkin.

- **Operatsion samaradorlik.** Fintech kompaniyalari tomonidan qo'llaniladigan raqamli texnologiyalar tomonidan taqdim etilgan xarajat afzalliklaridan tashqari, butunlay qayta ishlab chiqilgan operatsion back-ofis sezilarli raqobatdosh ustunlikni ta'minlaydigan ta'minot zanjirini optimallashtirish va mahsulotni ishlab chiqishga olib keldi. P2P to'lovlari uchun mobil quurilmalarda taqdim etilgan ipoteka krediti ilovalari bilan Fintech kompaniyalari ichki samaradorlik va tashqi soddalik atrofidagi o'yinni o'zgartirdi.
- **Kengaytirilgan ma'lumotlar tahlili.** Kengroq ma'lumotlar manbalari jamg'armasi bilan birgalikda ilg'or tahlillar Fintech kompaniyalariga xavflarni boshqarish va underytingning yangi modellarini sinab ko'rish imkonini berdi, bu esa xarajatlarni kamaytirishga, yetakchi pul mablag'larining kengayishiga va samaradorlikni oshirishga olib keldi.
- **Konstruktiv fikrlash.** Foydalanish uchun qulay foydalanuvchi interfeyslari mijozlar tranzaksiyalari tez va qulay qiladi, ma'lumotlarga asoslangan tushunchalar esa shaxsiylashtirilgan va kontekstli takliflar bilan mos keladi. Mijozlarga o'z firmalari bilan innovatsion usullarda o'zaro aloqada bo'lishga yordam berish uchun hozirda kengaytirilgan va virtual haqiqiy yechimlar va biometrik yutuqlar ishlab chiqilmoqda.

Ko'pgina fintech kompaniyalarining asosiy farqlovchilari – innovatsion fikrlash, moslashuvchanlik (moslashish tezligi), iste'molchiga qaratilgan istiqbol va raqamli texnologiyalar asosida quurilgan infratuzilma hisoblanadi. Shubhasizki, ko'pchilik an'anaviy moliya institutlari bunday afzalliklarga ega emas. Aksariyat fintech kompaniyalari brend xabardorligi va ishonchi tufayli yetarli darajada miqyoslash qobiliyatiga ega emas. Qoidaga ko'ra, ularda kapital, muvofiqlik va tartibga solish bo'yicha bilimlar, shuningdek, tijorat banklarining kuchli tomonlari bo'lgan rivojlangan filiallar tarmog'i yetishmaydi.

Muvaffaqiyatli fintechlarning aksariyati tor funktsiyalarga yoki yuqori ishqalanish segmentlariga (yoki an'anaviy moliya institutlari tomonidan kam xizmat ko'rsatadigan segmentlarga) e'tibor qaratishgan, ammo o'z-o'zidan daromadli ravishda kengaytirishga harakat qilmoqdalar. An'anaviy moliya institutlari keng mijozlar bazasiga va katta kapitalga ega, shu bilan birga ularning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi meros tizimlarga ega.

An'anaviy moliya institutlari va fintech kompaniyalari o'rtasidagi munosabatlar raqobatdan hamkorlikka o'tmoqda. Muammo ikkala hamkorning foyda oluvchi atributlarini yo'qotish o'rniga, hamkorlik gullab-yashnashi mumkin bo'lgan muhitni yaratishdir. Asosiy to'siqlardan biri bunday hamkorlikni osonlashtirish uchun zarur bo'lgan imkoniyatlarni topa olishdir.

1-jadval: An'anaviy moliya institutlari va Fintech kompaniyalarining raqobatdosh ustunliklari¹

An'anaviy moliyaviy tashkilotlar	xavflarni boshqarish
	Infratuzilma
	Tartibga solish
	Iste'molchining ishonchi
	Miqyosni tejash
	Brendning nomi
	Sarmoya
Fintech kompaniyalari	Manevrlik
	Innovatsiya
	Moslashuvchanlik
	Mijozning taassurotlari
	Yangi mahsulotlar
	Ma'lumotlarni qayta ishlash
	Xarajatlarni pasaytirish (narx)

Yaqin hamkorlikni o'rnatish uchun asos sifatida mijozlar ehtiyojlariga e'tibor qaratish muhimligini ta'kidlash kerak. Ushbu e'tiborsizlik, haqiqiy iste'mol maqsadsiz "innovatsiyalar uchun innovatsiyalar" bo'lishi xavfi mavjud. To'g'ri tasdiqlash strategiyasi mavjud bo'lmasa-da, orqada qolish xavfini minimallashtirishga yordam beradigan ba'zi qadamlar mavjud. Bularga quyidagilar kiradi: iste'molchilar bilan hamdardlik, iste'molchilar ishonchini shakllantirish va qo'llab-quvvatlash, iste'molchi uchun soddalik; operatsion samaradorlikka intilish; raqamli imkoniyatlarga sarmoya kiritish, iste'molchi va biznes maqsadlarini moslashtirish (kelishtirish); moslashuvchan tamoyillarni moslashtirish, to'g'ri madaniyat va qobiliyatlarni rivojlantirish.

ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy innovatsiyalarni samarali deb belgilash mumkin, ularning natijalari doimiy xarakterga ega, vaqt o'tishi bilan barqaror va moliyaviy innovatsiyalarning yangi to'liqlini (zanjir reaksiyasini) rag'batlantirish va/yoki yaratish orqali doimiy ravishda o'sib boradi, hatto innovatsiyalarni yaratish uchun dastlabki ehtiyojni keltirib chiqargan dastlabki o'zgarishlar masalasi ham ko'rib chiqilmasa bo'ladi.

Samarali moliyaviy innovatsiyalar moliyaviy tizimning salbiy elementlarini kamaytirishga yordam beradi: xavf darajasini pasaytirish, axborot bo'shlig'ini yopish, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish va soliq to'lovlarini minimallashtirish va boshqalar^[2]. Shu bilan birga, ular moliya tizimining barqarorligini saqlash, asosiy funksiyalarni bajarish samaradorligini oshirish, tizim ishtirokchilarining ehtiyojlari va maqsadlariga ko'proq mos keladigan xizmatlar va vositalarni taqdim etish orqali uning elementlarini mustahkamlashlari kerak. Samarasiz moliyaviy innovatsiyalar moliya bozori va moliya tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va shuning uchun ulardan uzoqroq bo'lish kerak.

Moliyaviy innovatsiya kapitaldan unumli foydalanishni yaratgandagina samarali bo'lib, boshqa hollarda yuz bermaydi^[3]. Boshqacha qilib aytganda, muvaffaqiyatli moliyaviy innovatsiyalar moliyaviy vositachilikdan unumli foydalana oladigan barcha iqtisodiy agentlar (tashkilotlar, hukumatlar, uy xo'jaliklari, vositachilar) uchun ochiq bo'lib, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi va moliya bozorini yanada jozibador qiladi. Shuning uchun biz moliyaviy innovatsiya foydali moliyaviy vositachilikni haddan tashqari vositachilikdan ajratib tursa, muvaffaqiyatli bo'ladi, degan xulosaga kelamiz.

Moliyaviy innovatsiya faqat mavjud bo'lgani yoki yangi bozorni yaratgani uchun samarali bo'lishi shart emas. Ba'zan moliyaviy innovatsiyalar moliya bozori kutganidan past bo'ladi va moliyaviy vositachilarning haddan tashqari ko'pligi tufayli kutilmagan salbiy oqibatlariga olib keladi^[4]. Boshqacha qilib aytganda, ular bozor sinovidan o'ta olmaydi. Ularning muvaffaqiyatsizligining narxi investorlar va iste'molchilarga tushadi. Shunday holatlardan biri 2008-yilgi moliyaviy inqiroz davrida AQShda aktivlarga asoslangan ipoteka kreditlari bo'ldi. Yangi kreditlarning ko'pligi tufayli har bir iste'molchi uy sotib olish imkoniyatiga ega bo'ldi.

1980-yillarning boshidan boshlab moliyaviy innovatsiyalarni tahlil qilish predmeti bo'lgan yangi moliyaviy mahsulotlarni yaratuvchi moliya institutlari faoliyatining o'sishi kuzatildi. Ushbu yangi ishlanmalar moliyaviy institutlar tomonidan raqobatdosh ustunlikni oshirish uchun yaratilmoqda. Mijozlarga turli xil moliyaviy innovatsiyalar (asosan moliyaviy faoliyatning turli sohalarida agressiv innovatsiyalar) - yangi investitsiyalar, jamg'armalar, moliyaviy va to'lov vositalari (ta'minotga asoslangan moliyaviy innovatsiyalar) taklif etilmoqda. Shuning-

1 Muallif tomonidan tuzilgan.

dek, moliyaviy ko'rsatkichlarni yaxshilash (bozor sharoitidan himoya qilish, moliyaviy ahvolni yaxshilash va boshqalar) maqsadida moliya tashkilotlarida yangi ishlanmalar joriy etilmoqda. Bunday yechimlarni mudofaa innovatsiyalari deb atash mumkin, chunki ular investitsion qarorlar qabul qilishda va risklarni boshqarish jarayonida qo'llanilishi mumkin. Moliyaviy innovatsiyalarni yaratish va joriy etishda moliya institutlarining faolligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar ko'p. Ulardan eng muhimlari moliyaviy va raqamli globallashuv, shuningdek, moliya bozorlariga qiziqishning yo'qligi, bozor parametrlaridagi o'zgaruvchanlikning kuchayishi, moliyaviy oqimlarni (kapital) tartibga solish va erkinlashtirish hamda kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishidir. Moliyaviy institutlarning moliyaviy innovatsiyalarni yaratish salohiyatiga ta'sir etuvchi boshqa omillar qatoriga moliya institutlari o'rtasidagi kuchli raqobat, qisqa muddatli moliyaviy natijalar, yangi daromad manbalarini izlash (foiz daromadlaridan tashqari) va risklarni boshqarish jarayonining ahamiyati ortib borishi kiradi [5]. Ilmiy adabiyotlarda ko'pincha moliyaviy innovatsiyalar (shu jumladan) moliyaviy bozor ishtirokchilari o'rtasida risklarni qayta taqsimlashning yanada samarali usulini topish uchun yaratilganligi ta'kidlanadi.

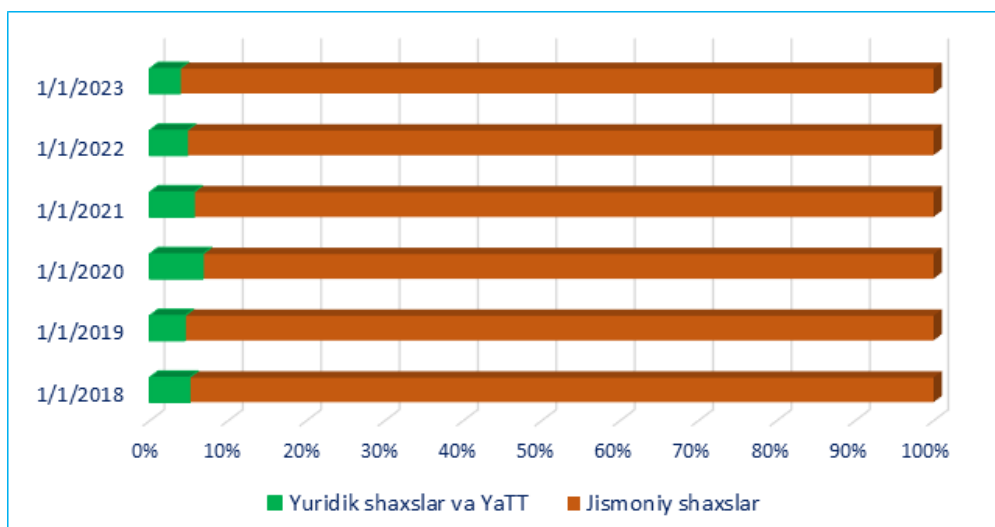
Moliya bozorida moliyaviy innovatsiyalarning tarqalishi yangi aloqa va axborot texnologiyalarining, ya'ni raqamlashtirish va raqamli globallashuvning (birinchi navbatda, xalqaro miqyosda) jadal rivojlanishi tufayli ortib bormoqda. Yana bir muammo (ilmiy hamjamiyatda keng muhokama qilinayotgan) moliyaviy innovatsiyalarni qo'llashdan keyin olingan natijalar bilan bog'liq bo'lib, bu noaniq bo'lishi mumkin. Samarali moliyaviy innovatsiyalar moliyaviy tizimga o'zining asosiy funktsiyalarini arzonroq va yuqori samaradorlik bilan bajarishga yordam beradi. Ammo barcha moliyaviy innovatsiyalar moliyaviy bozorga bunday ijobiy ta'sir ko'rsatmayapti. Ulardan ba'zilari kutilmagan va istalmagan yon ta'sirga ega bo'lib, moliyaviy tizimning beqarorligiga olib kelib va moliya bozorida xavf darajasini oshirmoqda. Samarasiz moliyaviy yangiliklarni diqqat bilan kuzatib borish va tartibga soluvchi organlar tomonidan tezkor choralar ko'rish orqali bartaraf etilishi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotni amalga oshirishda induksiya, deduktsiya, sintez kabi usullardan foydalanilgan. Shuningdek, masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishini tahlil qilishda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankning 2017-2023-yillardagi rasmiy statistik ma'lumotlaridan foydalanilgan. Tahlilda dastlab butun bank tizimi ko'rilgan bo'lsa, keyingi qismlarida alohida tanlangan yirik va kichik banklar bir-biri bilan solishtirilgan. Xususan, yirik banklar sifatida O'zmilliybank AJ va O'zsanoatqurilishbank ATB tanlangan va ularning masofadan bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlarining rivojlanish tendentsiyalari qiyosiy tahlil qilingan. Shuningdek, kichik banklar sifatida XAB Trastbank hamda ATB Turonbanklar olingan bo'lib, ular asosan mulkchilik shakliga ko'ra tanlangan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Bank tizimida masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar sonining tarkibini tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. To'g'ri bank tizimida masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foydalanuvchilar soni tarkibida jismoniy shaxslar oshishi sezilarli bo'ladi, ammo yuridik shaxslarning ham masofaviy bank xizmatlaridan foydalanish turli noxush holatlar, xususan, korrupsion alomatlarining kamayishiga, shuningdek, banklarning xarajatlarini kamaytirishga sabab bo'ladi.

1-rasm: Bank tizimida masofadan bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foydalanuvchilar tarkibi²

2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

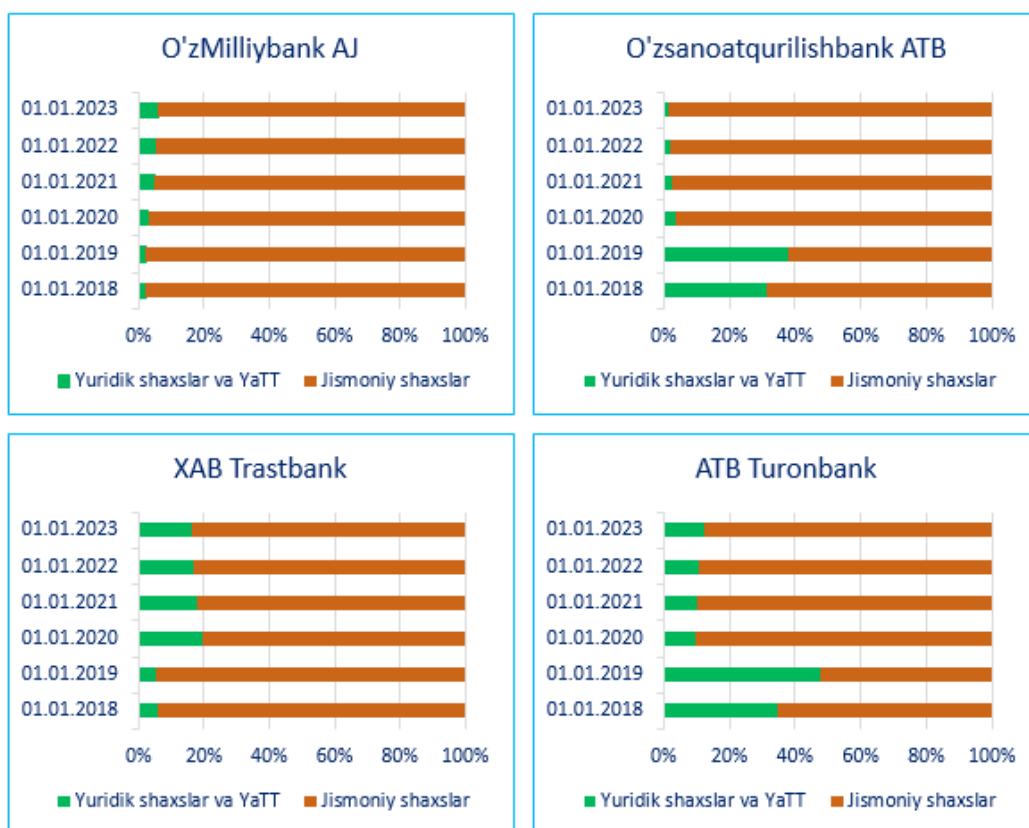

Tahlil natijalariga ko'ra, masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar soni tarkibida yuridik shaxslar 2017-yilda 5,1 foizni tashkil qilgan bo'lsa, 2019-yilda bu ko'rsatkich 6,8 foizga ko'tarilgan. Ammo keyingi davrlarda jismoniy shaxslarning ulushi ortib borgan va yuridik shaxslarning masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar soni tarkibidagi ulushi 2023-yil 1-yanvar holatiga 3,9 foizga pasaygan.

Tanlangan yirik banklarda masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar soni tarkibini tahlil qilganda, O'zmilliybank AJda masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchi mijozlar tarkibida yuridik shaxslarning ulushi ortib borgan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ushbu bankda masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni tarkibida yuridik shaxslarning ulushi 2018-yil 1-yanvar holatiga 2,1 foizni tashkil qilgan bo'lsa, keyingi yillarda asosiy e'tiborini yuridik shaxslarga qaratgan va buning natijasi o'laroq ularning ulushi jami foydalanuvchi mijozlar tarkibida 5,9 foizga ko'tarilgan.

Tahlil natijalariga ko'ra, tanlangan yirik banklardan O'zsanoatqurilish bankda masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar soni tarkibida yuridik shaxslarning ulushi keskin kamayib ketgan. Xususan, ushbu bankda masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni tarkibida yuridik shaxslarning ulushi 2018-yil 1-yanvar holatiga 31,5 foizni tashkil qilgan bo'lsa, keyingi yillarda asosiy e'tiborini jismoniy shaxslarga qaratgan va buning natijasi o'laroq yuridik shaxslarning masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchi mijozlar tarkibidagi salmog'i 1,3 foizgacha pasaygan.

Tahlilda foydalanilgan kichik banklardan XAB Trastbankda masofaviy bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlaridan foylanuvchilar soni tarkibida yuridik shaxslarning ulushi ortib borgan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2018-yil 1-yanvar holatiga yuridik shaxslarning masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchi jami mijozlardagi salmog'i 5,6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil 1-yanvar holatiga esa bu ko'rsatkich 16,3 foizni tashkil qilgan. Shuningdek, davlat ulushi mavjud ATB Turobankda vaziyat boshqacha. Ya'ni ushbu bankda 2018-yil 1-yanvar holatiga yuridik shaxslarning masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchi jami mijozlardagi salmog'i 34,6 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil 1-yanvar holatiga esa bu ko'rsatkich keskin pasayib ketgan va 12,1 foizni tashkil qilgan.

2-rasm: Tanlangan banklarda masofadan bank xizmatini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar tarkibi³

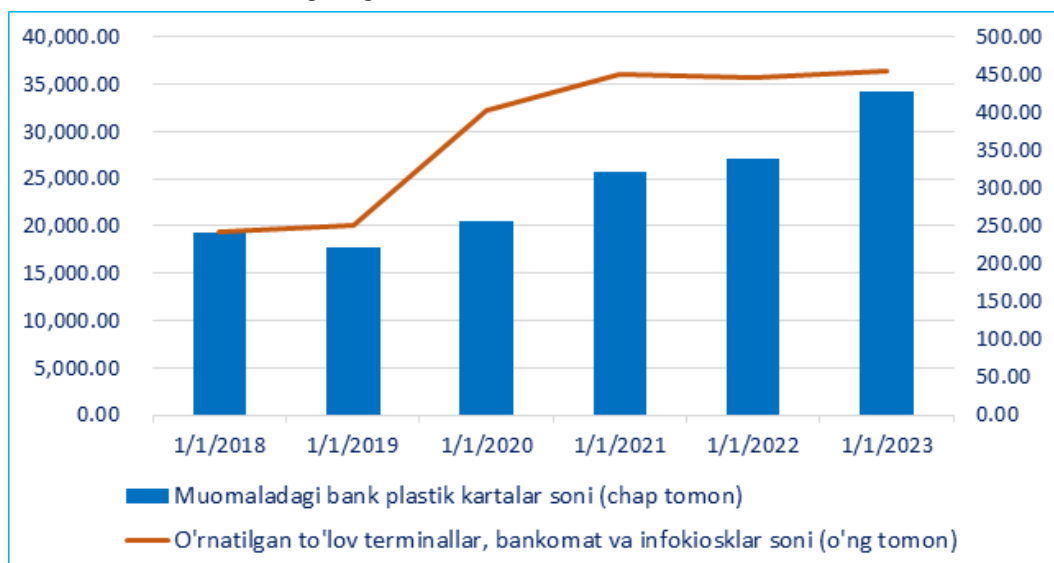
Tijorat banklari masofaviy bank xizmatlarini kengaytirish orqali yashirin iqtisodiyotning butun iqtisodiyotdagi ulushini kamaytirishga xissa qo'shadi. Tijorat banklari plastik kartalar sonini oshirish bilan bir qatorda to'lov terminallari sonining oshishiga ham e'tibor qaratish lozim. Tahlilning keyingi bosqichida biz muomaladagi plastik kartalarning oshishi bilan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar sonining oshishi o'rtasidagi

3 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

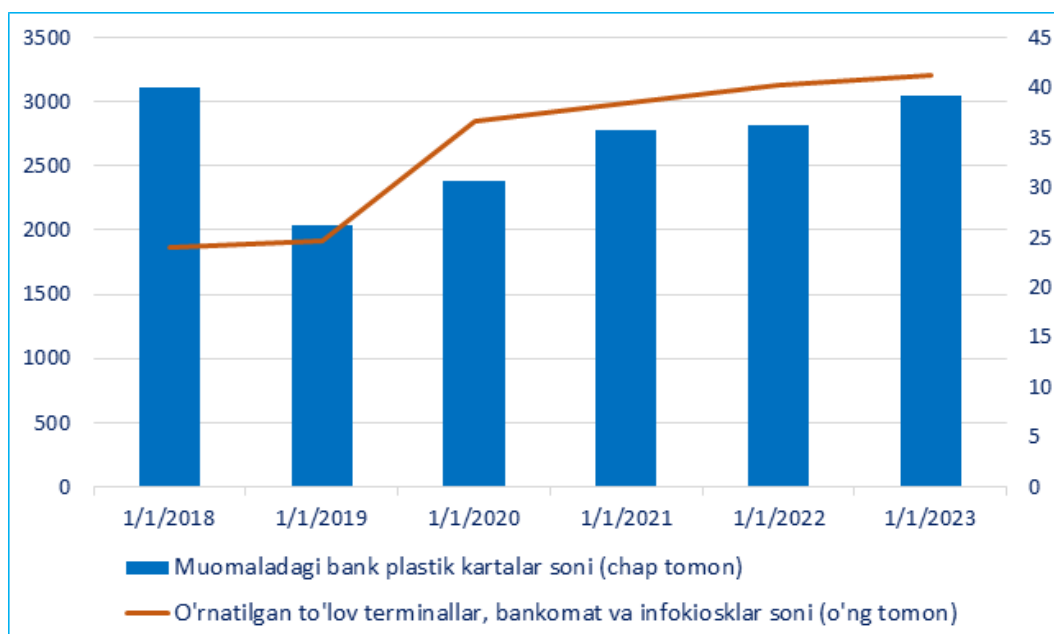

bog'liqlikni ko'rib chiqqanmiz. Shuni ta'kidlashimiz lozimki, tahlilda to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni umumiy olingani bilan buning tarkibida bankomatlar va infokiosklar soni sezilarsiz qismini tashkil qiladi va asosan to'lov terminallar egallagan.

3-rasm: Bank tizimida muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlil, (ming dona)⁴

Tahlilning boshida yuqoridagi ko'rsatkichlarning qiyosiy tahlilini butun bank tizimida ko'rib chiqamiz. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatimizda jami plastik kartalar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 19,2 mln. donani tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil 1-yanvar holatiga bu ko'ratkich ikki barobarga yaqin oshgan va 34,2 mln. donani tashkil etgan. Mamlakatimizda o'rnatilgan to'lov terminallar, bankomatlar va infokiosklar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 241,3 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 79,7 ming donani tashkil etgan. 2023-yil 1-yanvar holatiga o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni 454,4 ming donani tashkil etgan bo'lsa, bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 75,2 ming donani tashkil etgan.

4-rasm: O'zMilliybank AJda muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlil, (ming dona)⁵

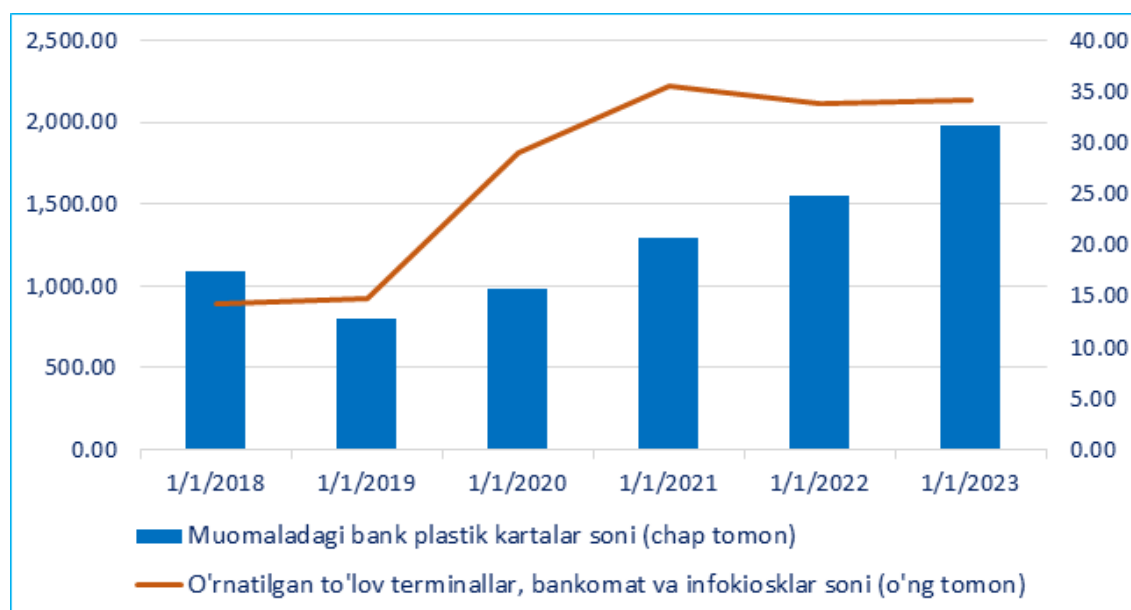
4 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

5 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Tahlilda tanlangan yirik banklardan O'zmilliybank AJda masofaviy bank xizmatlarining rivojlanish darajasini tahlil qilib chiqamiz. Tahlil natijalariga ko'ra, O'zmilliybank AJda jami plastik kartalar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 3108,9 ming donani tashkil etgan bo'lsa, 2019-yil 1-yanvar holatiga bu ko'rsatkich keskin kamayib ketgan va 2043,3 ming donani tashkil etgan. Keyingi yillarda bu ko'rsatkich oshib borgan va 2023-yil 1-yanvar holatiga kelib 3050,6 ming donani tashkil qilgan.

Ammo O'zmilliybank AJda muomalaga chiqargan plastik kartalar soni 2017-yilgi holatga yetgani yo'q. O'zmilliybank AJda o'rnatilgan to'lov terminallar, bankomatlar va infokiosklar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 24,0 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 129,4 ming donani tashkil etgan. 2023-yil 1-yanvar holatiga o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni 41,2 ming donani tashkil etgan bo'lsa, bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni yeskin kamaygan va 74,1 ming donani tashkil etgan.

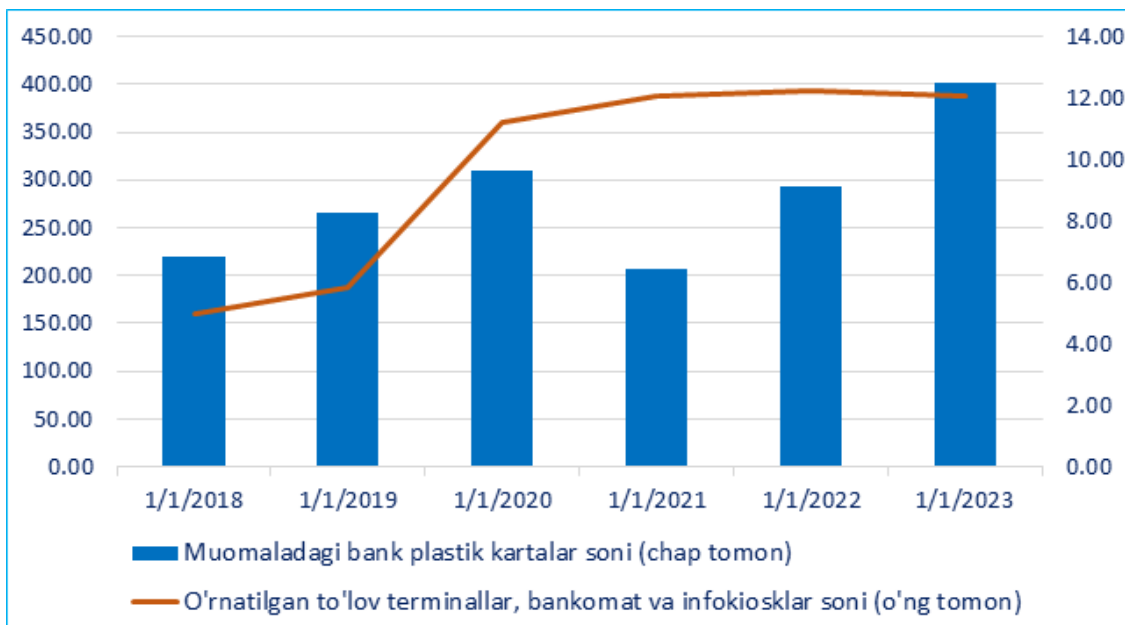

5-rasm: AT O'zsanoatqurilishbankda muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlil, (ming dona)⁶

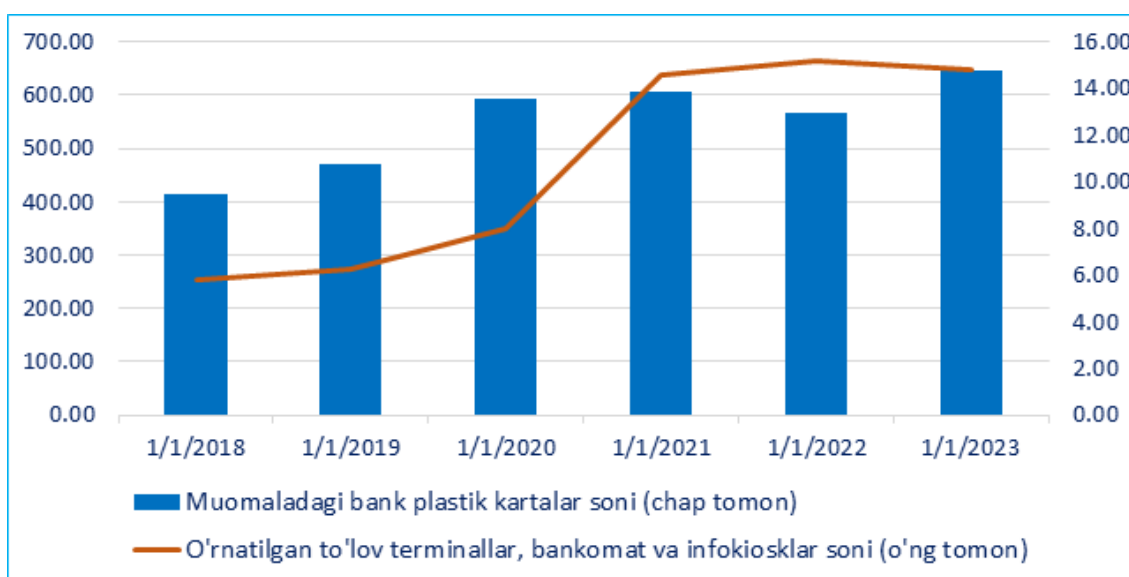
Tahlilda tanlangan keyingi yirik banklardan O'zsanoatqurilishbank ATBda tahlil natijalariga ko'ra, jami plastik kartalar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 1091,9 ming donani tashkil etgan bo'lsa, 2018 va 2019-yilda bu ko'rsatkich pasaygan va mos ravishda 801,3 ming dona va 984,9 ming donani tashkil etgan. Keyingi yillarda bu ko'rsatkich oshib borgan va 2023-yil 1-yanvar holatiga kelib 1976,1 ming donani tashkil qilgan. O'zsanoatqurilishbank ATBda o'rnatilgan to'lov terminallar, bankomatlar va infokiosklar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 14,2 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 77,0 ming donani tashkil etgan. 2023-yil 1-yanvar holatiga o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni keskin oshgan va 34,2 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni keskin kamaygan va 57,7 ming donani tashkil etgan.

Tahlilning keyingi bosqichida tanlangan kichik banklar misolida muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlilini olib boramiz. Xususan, XAB Trastbankda tahlil natijalariga ko'ra, jami plastik kartalar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 219,8 ming donani tashkil etgan bo'lsa, keyingi yillarda bir maromda bu ko'rsatkich oshib borgan va 2023-yil 1-yanvar holatiga kelib 401,9 ming donani tashkil qilgan. XAB Trastbankda o'rnatilgan to'lov terminallar, bankomatlar va infokiosklar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 4,9 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 44,3 ming donani tashkil etgan. 2023-yil 1-yanvar holatiga o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni keskin oshgan va 12,1 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni kamaygan va 33,3 ming donani tashkil etgan.

⁶ O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

6-rasm: XAB Trastbankda muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlil, (ming dona)⁷

7-rasm: ATB Turonbankda muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlil, (ming dona)⁸

Tahlilning keyingi bosqichida tanlangan kichik banklardan Turonbank ATBda muomalaga chiqarilgan bank plastik kartochkalari, o'rnatilgan terminallar, bankomat va infokiosklar sonining qiyosiy tahlilini ko'rib chiqamiz. Tahlil natijalariga ko'ra, Turonbank ATBda jami plastik kartalar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 412,6 ming donani tashkil etgan bo'lsa, keyingi yillarda bir maromda bu ko'rsatkich oshib borgan va 2023-yil 1-yanvar holatiga kelib 646,4 ming donani tashkil qilgan. Turonbank ATBda o'rnatilgan to'lov terminallar, bankomatlar va infokiosklar soni 2018-yil 1-yanvar holatiga 5,8 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminal-lari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni 71,6 ming donani tashkil etgan. 2023-yil 1-yanvar holatiga o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni keskin oshgan va 14,8 ming donani tashkil etgan va bir dona o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklarga to'g'ri keladigan plastik kartalar soni keskin kamaygan va 437 ming donani tashkil etgan.

7 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

8 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahlillardan xulosa qilishimiz mumkinki, yirik banklarda muomalaga chiqarilgan plastik kartalar sonining o'zgarishi betartib kechgan bo'lsada ammo to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar o'rtanish darajasi doim oshib borgan. Tahlil qilingan kichik banklarda esa muomalaga chiqarayotgan plastik kartalar soni bir maromda oshib borgan. Shuningdek, tijorat banklari muomalaga chiqarayotgan plastik kartalar bilan o'rnatilayotgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni o'rtasidagi balansni ta'minlashi lozim. Chunki, plastik kartalarning boshqa terminal, bankomat yoki infokiosklarda foydalanishi daromadlarining kamayishiga olib keladi. Shundan kelib chiqqan holda kichik banklar masofaviy bank xizmatlari bozorida o'rnini yuksaltirish uchun to'lov terminallarini, bankomatlarini hamda infokiosklarini ko'paytirishga o'rinishmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Leraer, J. (2011.) The Consequences of Financial Innovation: A Counterfactual Research Agenda. Annual Review of Financial Economics. – Vol. 3. – P. 41-85
2. Rajapathirana, R. J., & Hui, Y. (2018). Relationship between innovation capability, innovation type, and firm performance. Journal of Innovation & Knowledge, 3(1), 44-55.
3. Das, P., Verburg, R., Verbraeck, A., & Bonebakker, L. (2017). Barriers to innovation within large financial services firms: An in-depth study into disruptive and radical innovation projects at a bank. European Journal of Innovation Management, 21(1), 96-112.
4. Westland, J. C. (2017). Global innovation management. Bloomsbury Publishing.
5. Kokh L.V. (2010). Innovatsiyalardan foydalanish asosida bank faoliyati samaradorligini oshirish tamoyillari va mexanizmlari: Dissertatsiya avtoreferati. ... Iqtisodiyot fanlari doktori. – Ivanovo.
6. <https://data.worldbank.org>
7. <https://imf.org>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.